

ORIGINAL ARTICLE

The Role of Optimal Urban Governance in Solving the Instability of Inefficient Middle Tissues of Semnan City

Mahdi Samimian¹, Zeinab Karkehabadi², Saeed Kamyabi³

1. Ph.D. student in Geography and Urban Planning, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.

2. Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.

3. Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.

Correspondence
Zeinab Karkehabadi
Email: z.karkehabadi@yahoo.com

How to cite

Samimian, M.; Karkehabadi, Z.; Kamyabi, S. (2023). The Role of Optimal Urban Governance in Solving the Instability of Inefficient Middle Tissues of Semnan City, Physical Social Planning, 8 (29), 89-102.

ABSTRACT

Inefficient urban structures are of great importance due to specific problems and the high proportion of urban population density. The present study aims to investigate the role of the government in realizing the development and stabilization of inefficient urban structures. In order to understand the role of good urban governance in solving the problems of unstable physical-environmental and social contexts in Semnan city, indicators were calculated through documentary and library study. The required information was collected through a survey method. Data analysis was done by SPSS statistical software and structural equation model indices were analyzed by Amos software. The results of this research showed that the status of urban governance indicators and indicators of improving the urban sustainability of worn-out fabric in Semnan city are suitable, and in the optimal urban governance, the indicators of people's participation and responsibility have the greatest impact on improving the state of urban governance, and environmental-physical factors have the greatest impact. In the improvement of the sustainable development of the middle worn out fabric of Semnan city.

KEYWORDS

Optimal Governance, Sustainable Development, Inefficient Structure, Semnan City.

نشریه علمی

برنامه‌ریزی توسعه کالبدی

«مقاله پژوهشی»

نقش حکمروایی مطلوب شهری در رفع ناپایداری بافت‌های ناکارآمد میانی شهر
سمنانمهدی صمیمیان^۱، زینب کرکه‌آبادی^{۲*}، سعید کامیابی^۳

چکیده

بافت‌های ناکارآمد شهری از یک سو بدلیل مشکلات متفاوت و درصد بالایی از جمعیت شهری از سوی دیگر در مقایسه با بافت‌های دیگر شهر اهمیت بسزایی دارند هدف از این تحقیق، بررسی نقش دولت و استفاده از فرایندهای حکمروایی در تحقق توسعه و پایداری بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری به طور مؤثر و جامع است. در تحقیق حاضر برای شناخت نقش حکمروایی مطلوب شهری در رفع مشکلات بافت‌های ناکارآمد میانی شهر سمنان، با شرایط ناپایداری کالبدی - محیطی و اجتماعی، شاخص‌های مؤثر از طریق مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای احصا گردید و در ادامه از طریق روش پیمایشی اطلاعات موردنیاز جمع‌آوری شد. سپس تجزیه و تحلیل اطلاعات به وسیله نرم‌افزار آماری SPSS و برای تجزیه و تحلیل شاخص‌ها از مدل معادلات ساختاری با نرم‌افزار Amos استفاده شده است. نتایج این تحقیق نشان داد، وضعیت شاخص‌های حکمروایی شهری و شاخص‌های بهبود پایداری شهری بافت فرسوده در شهر سمنان مناسب بوده و در حکمروایی مطلوب شهری شاخص‌های مشارکت و مسئولیت‌پذیری مردم بیشترین تأثیر را در بهبود وضعیت حکمروایی شهری و عوامل محیطی - کالبدی بیشترین تأثیر را در بهبود توسعه پایدار بافت فرسوده میانی شهر سمنان داشته است.

واژه‌های کلیدی

حکمروایی مطلوب، توسعه پایدار، بافت ناکارآمد، شهر سمنان.

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.
۲. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.
۳. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

نویسنده مسئول:

زینب کرکه‌آبادی

ایانامه: z.karkehabadi@yahoo.com

استناد به این مقاله:

صمیمیان، مهدی؛ کرکه‌آبادی، زینب؛ کامیابی، سعید (۱۴۰۲). نقش حکمروایی مطلوب شهری در رفع ناپایداری بافت‌های ناکارآمد میانی شهر سمنان، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی توسعه کالبدی،

۸ (۲۹)، ۸۹-۱۰۲.

مقدمه

دستگاه‌ها و نهادهای ذی‌ربط در سطح شهرها روبرو شد، دو شیوه برای مواجهه با این چالش مطرح کرد که عبارت‌اند از: اقدام برای دستیابی به هدف ایجاد سرپناه برای همه و حرکت به سمت مدیریت مطلوب شهری در جهت نیل به توسعه پایدار شهری که در واقع عملیاتی سازی هدف اول را تضمین می‌کرد (Taylor, 2000: 10).

مسئولان و مدیران شهری و همچنین ذینفعان و بازیگران اصلی باید روند اجرای سیاست و برنامه‌های توسعه پایدار شهری را فراتر از رویکردها و سیاست‌های کوتاه‌بینانه و متعصبانه دیده و به‌صورت مشارکتی، با همکاری مردم و دیگر سازمان‌های ذی‌ربط وارد عمل شوند، به‌صورتی که بتوان یک سیستم یکپارچه و منسجم مدیریتی در بافت‌های تاریخی، ناکارآمد و کل شهر به وجود آورد (امان‌زادگان و طبیبان، ۱۴۰۰: ۲۵).

حکمرمایی خوب یکی از چهار مشخصه «شهر پایدار» عنوان می‌شود. سه ویژگی دیگر شهر پایدار عبارت‌اند از:

۱- «قابلیت زیست مطلوب» یعنی تضمین کیفیت زندگی شایسته و بهره‌مندی از فرصت‌های برابر برای تمام مردم از جمله فقیرترین افراد جامعه.

۲- «رقابت‌پذیری» که در جستجوی دستیابی به عدالت شهری، ایجاد شبکه‌هایی امنیت اجتماعی برای تقویت حس رقابت و تولید در مؤسسات بازرگانی در تمام اشکال است.

۳- «قابلیت انباشت» که بر نظام اقتصادی سالم در بهره‌گیری صحیح از منابع درآمدی و هزینه‌های آن‌ها تأکید می‌نماید (Ramakrishna, 2008: 8). با در نظر گرفتن حکمرمایی شهری به‌عنوان فرایند مدیریت در یک محدوده یا یک زمینه سیاست‌گذاری درک اجزای این فرایندها بسیار حائز اهمیت است. ادبیات نظری و تجربی حکمرمایی همکارانه در برقراری یک فرایند موفق، متغیرهای مهمی را شناسایی و معرفی می‌کند. این متغیرها شامل زمینه سیستم نهادی، پیشران‌ها و فرایندهای تعامل همکارانه (شامل درگیری و مشارکت، انگیزه مشترک و ظرفیت‌های عمل مشترک) است. اثربخشی و ظرفیت همکارانه (شامل سرمایه‌هایی فکری، اجتماعی، و سیاسی) از نتایج فرایندهای حکمرمایی همکارانه است.

(Ansell & Gash, 2008: 551; Emerson et al, 2012: 25; Kim & Sangmin, 2016: 355).

کیفیت فرایند حکمرانی را می‌توان با مجموعه‌ای از شاخص‌هایی پذیرفته شده توصیف و ارزیابی کرد. بر اساس

حکمرمایی خوب شهری یک نقطه ایده‌آل است که تحقق آن بسیار دشوار به نظر می‌رسد و تاکنون تعداد اندکی از جوامع به معیارهای آن نزدیک شده‌اند. با این حال حرکت به سمت معیارهای حکمرمایی خوب با هدف تضمین پایداری توسعه انسانی به عنوان یک الزام باید مورد توجه قرار گیرد (اسماعیل زاده و صرافی، ۱۳۸۵: ۱۲۸). در حال حاضر بافت‌های ناکارآمد شهری به عنوان جزئی از پیکره شهر جزء محدوده‌های آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات طبیعی به‌شمار می‌آیند. مشخصه این بافت‌ها ناپایداری و مجموعه‌ای از نارسایی‌های اقتصادی، کالبدی و اجتماعی و غیره است (Ewing et al, 2002: 19).

توجه به بافت‌های فرسوده و ناکارآمد و رفع ناپایداری آن‌ها در ایران نیز به موضوعی جدی و محوری تبدیل شده، به گونه‌ای که دستگاه‌های ذی‌ربط را به تکاپوی ساماندهی و به سمت‌وسوی سیستم مدیریت شهری و شهرداری‌ها، هدایت کند. هدف از مدیریت مطلوب شهری تقویت فرایند توسعه پایدار شهری است، به نحوی که زمینه و محیط مناسب برای زندگی راحت، امن و کارآمد و پایدار شهروندان به‌تناسب ویژگی‌های آنان و جامعه مربوطه فراهم شود. پارادایم توسعه پایدار مبتنی بر فلسفه عدالت بین‌نسلی در بهره‌گیری از محیط و فرایندی است که نیازهای در حال حاضر را بدون به خطر انداختن توانایی نسل آینده برای تأمین آن‌ها برطرف می‌کند (Iluțiu et al, 2015: 403).

در چند دهه اخیر مشارکت در فرایندهای میان‌کنشی حکمرمایی و درگیری عمومی در برنامه‌ریزی پروژه‌های توسعه به عنوان یکی از عناصر پایداری اجتماعی و تحقق سیاست‌های توسعه پایدار می‌باشد (Colantonio & Dixon, 2011: 25). لذا این رویکرد می‌تواند به‌عنوان فرایندی مشارکتی در پایداری و توسعه محلات تأثیرگذار باشد و به‌عنوان یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزای رسمی و غیررسمی مؤثر و ذی‌ربط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری، اداره، کنترل و هدایت توسعه همه‌جانبه و پایدار شهر را عهده‌دار باشد (کاظمیان، ۱۳۸۳: ۵۶). بنابر منشور HABITAT سازمان ملل متحد، اصول حکمرمایی خوب شهری را پایداری، برابری، کارآمدی، شفافیت و پاسخگویی، امنیت، فعالیت‌های مدنی و شهروندی توصیف می‌کند (UN-HABITAT, 2006: 15) و زمانی که برنامه اسکان در جریان دستور کار خود با چالش نحوه اجرا و

کاهش هزینه‌ها) و مدیریت دارایی‌ها و خدمات عمومی را آزمایش کنند. با این حال، به دلیل ناامیدی از دولت و مردم، ظرفیت واقعی شهرها برای برعهده گرفتن این مسئولیت‌ها با واکنش ضعیف یا کند همراه بوده است. (Baud, ۲۰۲۰: ۱۳). (et al).

داده‌ها و روش کار

مفهوم حکمروایی از اواخر دهه ۱۹۸۰ وارد مباحث مدیریتی و اداره امور محلی شد و باعث تغییر پارادایم به سمت حکمروایی خوب و توسعه پایدار شده است. آنچه امروزه در اداره امور شهر مورد توجه و تأکید قرار می‌گیرد و به‌عنوان پارادایمی در مدیریت شهرها معرفی می‌شود، بهره‌گیری از الگوی حکمرانی خوب شهری بوده که در آن دولت، شهروندان و نهادهای خصوصی در یک جریان افقی و فرابخشی به مشارکت می‌پردازند (نوبری و رحیمی، ۱۳۸۹: ۳۹-۴۰). علاقه به حکمرانی شهری در میان دانشگاهیان، شاغلین و سیاستمداران در دهه ۱۹۹۰ گسترش یافت (Rhodes, 1997: 3).

پس از برگزاری کنفرانس سازمان ملل در نایروبی در سال ۲۰۰۲، اصول «حکمرانی خوب شهری» به استاندارد جهانی در سیاست‌هایی شهری تبدیل شده است. این مفهوم به‌عنوان یک استراتژی برای بهبود کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های شهری هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهای در حال توسعه که رشد پایدار و سیاست‌های شهری فراگیر از شهرنشینی سریع تهدید می‌شود، حمایت می‌گردد. این مفهوم با معرفی کلمه «خوب» در مفهوم حکمرانی شهری بیشتر توسعه یافته است. (UN HABITAT, 2017).

تئوری و عمل شهری معاصر در دوران فراصنعتی به طور رو به رشدی به سمت رویکردی مبتنی بر توسعه پایدار روی می‌آورد. این مفهوم که ویژگی‌هایی یک پارادایم را دارد، بر اساس تلاش برای جایگزینی مدل توسعه موجود تمدن صنعتی با توسعه پایدار تکامل پیدا کرده و مقبولیت اجتماعی گسترده‌ای به دست آورده و مبنای بسیاری از برنامه‌هایی توسعه‌ای و زیست‌محیطی در سطح دولت ملی و محلی شده است جنبه‌های اجتماعی - فرهنگی، زیست‌محیطی مرتبط با فضای شهری و همچنین ارزش و زیبایی‌شناسی، آن را در پرتو جدیدی قرار می‌دهد. مدلی از اداره شهر به نام «حکمرانی خوب شهری» در ارتباط بسیار نزدیک با مفهوم توسعه پایدار، مبتنی بر اصول فراگیر بودن، شهروندی، پاسخگویی، فرایندی

برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد، این شاخصه‌های عبارت‌اند از: تابعیت، پایداری، برابری، کارایی، شفافیت، پاسخگویی، مشارکت مدنی، شهروندی و امنیت. مشارکت عمومی به‌عنوان یک استراتژی کلیدی در فرآیند تصمیم‌گیری مورد تأکید قرار می‌گیرد که در آن ذینفعان مختلف، مانند دولت‌هایی محلی، جوامع تجاری، سازمان‌های و گروه‌هایی نماینده شهروندان و اقلیت‌های در آن حضور دارند (۲۰۰۷، UN HABITAT). بسیاری از محققان، شهرها را به عنوان مکان‌های حیاتی برای توسعه سیاست‌های فعال و چالش‌های آینده، مانند مدل‌های توسعه جدید شهری و اهداف توسعه پایدار (SDGs) در نظر می‌گیرند.

(Barnett & Parnell, 2016; Ljungkvist, 2014, Pieterse, 2019)

در این خصوص، گفتمان‌ها به طور فزاینده‌ای برای غلبه بر پیچیدگی‌های کنونی و عدم قطعیت‌های آینده، با استفاده از روش‌های متعارف حکمرانی و برنامه‌ریزی و دانشی برای پاسخگویی بیشتر و با توجه به نوآوری‌ها به چالش کشیده می‌شود (Vigar et al, 2014). در دهه گذشته، متخصصان شهری در سراسر جهان به طور فزاینده‌ای در حال آزمودن روش‌های مختلف برای توسعه شهرهای خود هستند و قصد دارند شهری «امن»، «تاب‌آور» و «پایدار» را برای آیندگان تضمین کنند. (Scott et al, 2019: 15; Ziervogel, 2019: 5). دانشگاهیان همچنین موضوع «مسئولیت» و نیاز به مداخلات را پیش‌زمینه عدم قطعیت‌های فوری محیطی، اقتصادی و اجتماعی زمان معاصر قلمداد کرده‌اند (Sutherland, Sim, et al., 2015).

با توجه به ظرفیت و شایستگی شهرها برای مدیریت تلاش‌های «تحول‌آمیز» برای توسعه پایدارتر جهانی، به دلیل سطح عدم تطابق بین ورودی‌های دانشگاهی و نیازهای دنیای واقعی باید نگران‌کننده باشد (Parnell, 2016). اما امید زیادی به ظرفیت شهرها برای پاسخگویی به چالش‌هایی کلیدی جهانی و شایستگی آن‌ها برای هدایت تحولات به سمت یک مدل توسعه پایدارتر است. شهرها اغلب بسترهای آزمایشی برای رویکردهای نوآورانه، مخاطره‌آمیز یا بحث‌برانگیز برای مشکلات اجتماعی یا زیست‌محیطی هستند. دولت‌های محلی از آنجایی که کوچکتر هستند و کمتر قادر به بهره‌برداری از منابع سنتی درآمد عمومی هستند، اغلب مشتاقند تا روش‌های جدید حکومت‌داری، برنامه‌ریزی، تولید درآمد (یا

محلی، پیچیدگی مدیریت مسائل شهری معاصر و انباشتگی سیاست ناسازگار یا قدیمی، بوروکراسی غیرقابل‌انعطاف و قوانین سختگیرانه از عوامل اصلی مشکلات حکمرانی مطلوب و مؤثر هستند. همچنین در دسته دوم فقدان خودمختاری شهرداری (در رابطه با سایر لایه‌های حکومت)، همپوشانی مسئولیت‌ها (حوزه قضایی نامشخص) و مسائل هماهنگی عمودی (کار در سطوح مختلف حکمرانی) را به‌عنوان چالش‌های مهم برای حکمروایی مؤثر شهری برشمردند (Da Cruz et al, 2019).

باند^۳ و همکارانش (۲۰۲۰) در دانشگاه آمستردام در تحقیقی برای تحلیل و مقایسه پیکربندی‌های حکمرانی شهری و پویایی آن‌ها در زمینه افزایش پایداری شهرها، پیشنهاداتی ارائه می‌کنند و ابعاد مهم (گفتمان‌ها، شبکه‌های بازیگر، دانش و فرایندهای مادی) را در شکل‌دهی تصمیم‌گیری توسعه شهری و نتایج در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی آن‌ها، بررسی و ترکیب می‌نمایند.

نتایج این تحقیق نشان داد که چگونه حکمرانی شهری می‌تواند به شکل‌های فراگیرتر و پایدارتر توسعه شهری را تغییر دهد. از سوی دیگر با درک مجموعه خاصی از عناصر شهری در یک بافت خاص در لحظه‌ای از زمان، این مفهوم می‌تواند به طور انتقادی عناصری از ترتیبات نهادی را که پایدار نیستند را آشکار سازد و توسعه ظرفیت نهادی را برای حمایت از مسیرهای توسعه پایدار شهری پیشنهاد کند. (Baud et al, 2020 : 17)

بنابراین، در این تحقیق، عناصر و شاخص‌های مؤثر در حکمروایی مطلوب شهری و به تبع آن ارتباط حکمروایی مطلوب و فرایند پایداری در شهر سمنان را باهدف بهبود شاخص‌های حکمروایی در فرایندهای پایداری شهری را مورد بررسی قرار می‌دهد تا بتوان نتایج حاصل به سایر شهرها را تعمیم بخشید.

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی است که با استفاده از روش توصیفی تحلیلی صورت گرفته است. در روش توصیفی محقق به بررسی «تأثیر شاخص‌های حکمروایی مطلوب بر تحقق پایداری شهری سمنان» پرداخته و پیشنهادهای کاربردی ارائه می‌شود. در این پژوهش جهت آزمون کلموگروف اسمیرنوف به منظور نرمال بودن داده‌های متغیرهای تحقیق، رتبه‌بندی عوامل مؤثر از روش تحلیل

بودن و اثربخشی است (Joanna & Magorzata, 2017: 1-2).

مطالعه و بررسی‌های انجام شده در زمینه تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری به‌ویژه توسعه پایدار شهری در ایران نشان داده است که با وجود گذشت بیش از چند دهه از تهیه این طرح‌ها، به اهداف موردنظر خود دست نیافته اند (Ablaghi, 2001: 122, Izadi, 2001: 41).

خلیلی و دیگران (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان «سنجش حکمروایی خوب شهری در بافت فرسوده و ارائه راهکارهای عملیاتی به‌منظور بهبود آن (نمونه مطالعاتی: محله پامنار تهران)، به بررسی حکمروایی خوب شهری، در یکی از محله‌هایی واقع در بافت فرسوده تهران (محله پامنار) و ارائه راهکارهای عملیاتی جهت ارتقا آن پرداخته. نتایج پژوهش بیانگر آن است که بهبود حکمروایی خوب شهری در محله مطالعاتی، نیازمند مداخله در حوزه‌های شفافیت و قانون‌مداری، نهادهای مشارکتی، کیفیت عملکرد خدماتی، امنیت و کارایی مشارکت اجتماعی است. محقق و همکارانش (۱۳۹۲) درخصوص بررسی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در توسعه پایدار شهر تهران پژوهشی را انجام دادند که نشان داد، تبیین صحیح، نهادینه‌سازی و نگاه راهبردی به موضوع حکمروایی خوب شهری کمک می‌کند تا مدیریت پایدار شهری به‌سرعت و با امیدواری بیشتری در شهرهای ایران شکل بگیرد.

سیدالحسینی و موسوی در سال ۱۳۹۷ در تحقیقی با عنوان نقش حکمروایی خوب شهری در توسعه پایدار محلات شهری نمونه موردی ساربان محله بجنورد نشان دادند که حکمروایی شهری با توسعه پایدار رابطه مستقیم دارد.

موریتا و زلکه (۲۰۰۷) طی پژوهشی تحت عنوان «نقش قانون، حکمروایی خوب و توسعه پایدار محلی» به نقش حکمروایی شهری در توسعه پایدار پرداخته و به این موضوع پرداختند که مدیریت مؤثر انسان، در جهت عدالت و توسعه پایدار، ترویج دهنده پاسخگویی، شفافیت، کارایی و نقش قانون در نهادهای عمومی در همه سطح است.

داکروز^۴ و همکارانش (۲۰۱۹) در دانشگاه لندن در تحقیقی با عنوان «حکمرانی شهری جدید: مروری بر موضوعات فعلی و اولویت‌هایی آینده» چالش‌های حکمرانی خوب را مورد بررسی قرار دادند. بودجه‌های عمومی ناکافی، سیاسی‌شدن مسائل

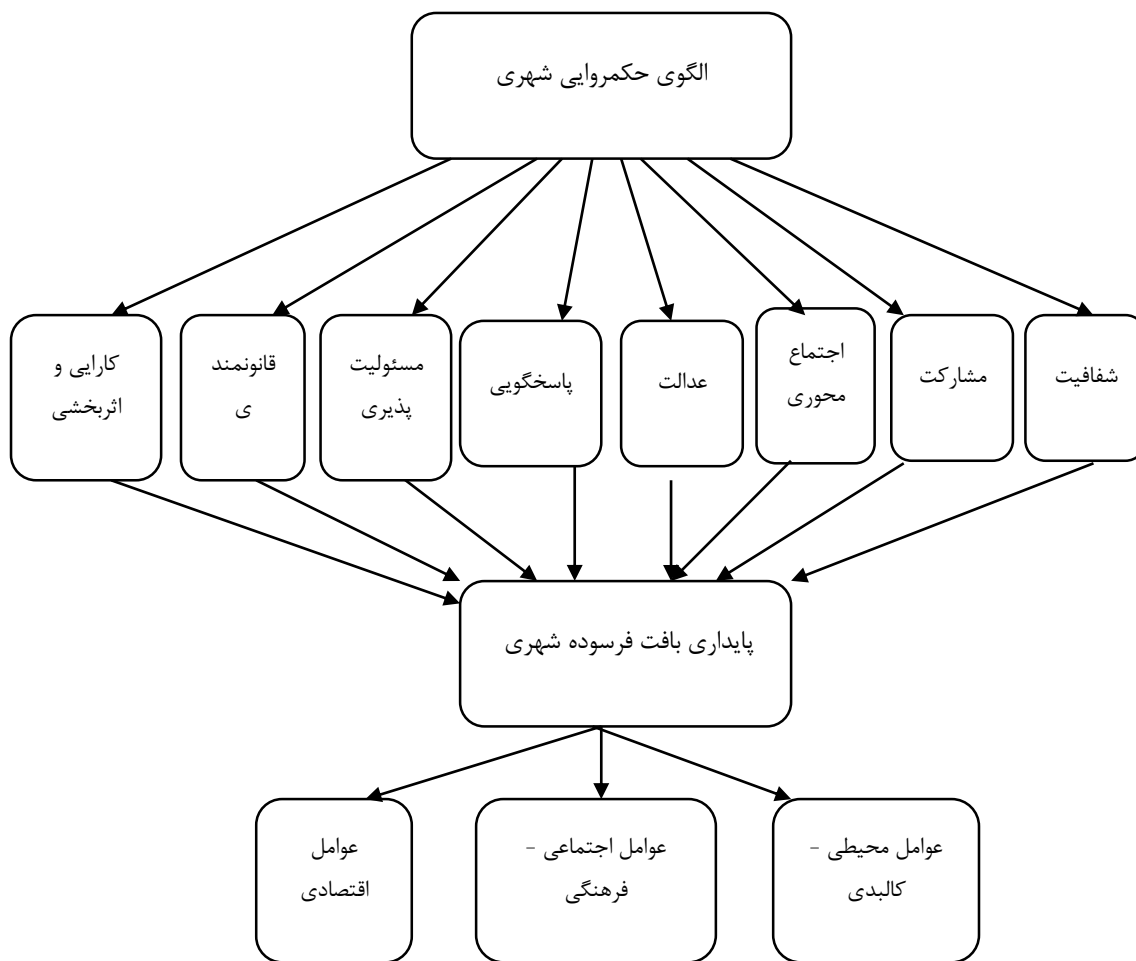
^۳Baud et al

^۱Morita & Zaelke

^۲Da cruz et al

حجم نمونه محاسبه شده برای ساکنان بر اساس فرمول «کوکران» با سطح اطمینان ۹۵ درصد و پیش برآورد واریانس ۲۵ درصد و دقت احتمالی مطلوب ۵ درصد، تعداد ۳۸۴ ساکن است. متغیرهای مورد بررسی در قالب یک مدل مفهومی و شرح چگونگی بررسی و اندازه‌گیری متغیرها در شکل ۱ قابل مشاهده است.

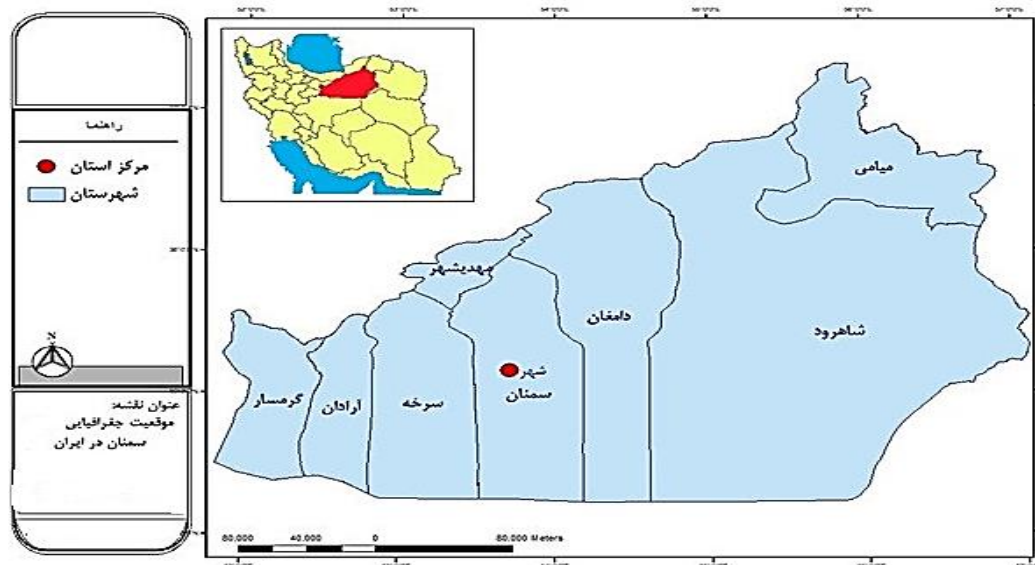
مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. در تجزیه و تحلیل اطلاعات به وسیله نرم‌افزار آماری SPSS و برای تجزیه و تحلیل شاخص‌ها از مدل معادلات ساختاری با نرم‌افزار Amos بهره گرفته شده است. جامعه آماری در این پژوهش کلیه ساکنان در محدوده بافت فرسوده مصوب شهر سمنان در بخش میانی شهر (که بر اساس آمار سازمان نوسازی شهرداری) بوده که بالغ بر ۵۴۴۵۵ نفر هستند.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

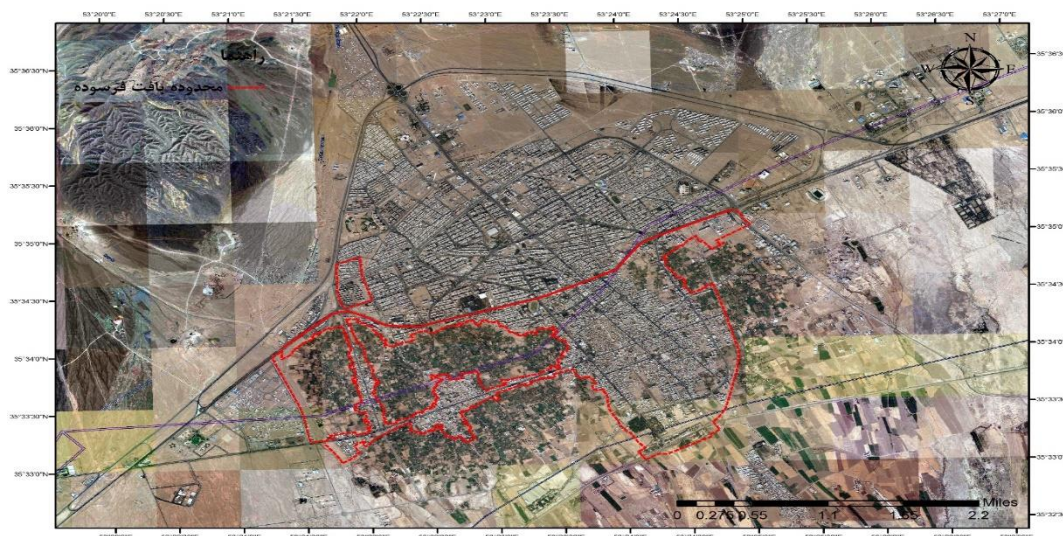
نیازمند توجه سریع و مداخله از نوع ترکیبی، یعنی حفاظت فعال (بهسازی توأم با نوسازی محدود) است. باتوجه به استقرار بافت، خارج از هسته اصلی تاریخی شهر در این بخش، مداخلات شهری وسیع‌تر از محدوده ثبتی بوده و در نتیجه نسبت فضاهای باز به فضاهای پر درصد بیشتری را نشان می‌دهد.

برای شناخت منطقه مورد مطالعه، موقع جغرافیایی استان، شهرستان سمنان و شهر سمنان در شکل ۱ و در شکل ۲ محدوده بافت فرسوده در مناطق شهری سمنان نمایش داده شده است. این بافت به‌طور عمده محدوده بلافصل شرق، شمال و جنوب هسته تاریخی شهر و همچنین سه محله کدیور، کوشمغان و جوشقان را دربر می‌گیرد. بافت در مجموع

شکل ۱. موقعیت شهر سمنان در استان

منبع: واحد GIS سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان سمنان، ۱۴۰۰

شکل ۲. محدوده بافت فرسوده (ناکارآمد میانی) در شهر سمنان

منبع: سازمان عمران و نوسازی بافت فرسوده شهرداری سمنان، ۱۴۰۰

پاسخ‌دهندگان زن را نیز ۱۷۳ نفر (۴۵ درصد) تشکیل می‌دهند. تعداد ۱۱۲ پاسخ‌دهنده (۲۹ درصد) مربوط به گروه سنی بین ۱۸ تا ۲۴ سال، تعداد ۱۸۱ پاسخ‌دهنده (۴۷ درصد) مربوط به گروه سنی بین ۲۵ تا ۴۴ سال و تعداد ۹۱ پاسخ‌دهنده (۲۴ درصد) مربوط به گروه سنی بین ۴۵ تا ۶۵ سال هستند. تعداد ۵۱ پاسخ‌دهنده (۱۳ درصد) دارای سطح تحصیلات دیپلم، تعداد ۵۶

شرح و تفسیر نتایج

یافته‌هایی این بخش از پرسش‌نامه، شامل ویژگی‌های فردی و شغلی پاسخگویان یعنی سن، جنسیت، سطح تحصیلات و سابقه شغلی آن‌ها می‌شود. با توجه به نتایج به دست آمده مشاهده می‌شود که از تعداد ۳۸۴ نفر پاسخ‌دهنده، تعداد پاسخ‌دهندگان مرد را ۲۱۱ نفر (۵۵ درصد) تشکیل می‌دهند و تعداد

عوامل اجتماعی و فرهنگی، عوامل اقتصادی است. تمامی این شاخص‌ها بر اساس پرسش‌نامه تدوین و گزینه‌ها به ترتیب امتیاز ۱ الی ۴ را به خود اختصاص داده است. نتایج توصیفی مؤلفه‌های توصیفی با استفاده از نرم‌افزار SPSS محاسبه و در جدول‌های ۱ و ۲ ارائه شده است. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرها، سطح معناداری همبستگی هر کدام از آن‌ها با سایر متغیرها و تعداد اطلاعات را نشان می‌دهد. ضریب همبستگی بین متغیرهای که سطح معنی‌داری آن کمتر از ۵ درصد معنادار است.

پاسخ‌دهنده (۱۵ درصد) دارای سطح تحصیلات فوق‌دیپلم، تعداد ۱۴۸ پاسخ‌دهنده (۳۸ درصد) دارای سطح تحصیلات لیسانس و تعداد ۱۲۹ پاسخ‌دهنده (۳۴ درصد) دارای سطح تحصیلات فوق‌لیسانس و بالاتر هستند. ابتدا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و دردست‌داشتن آمار و اطلاعات، احصای شاخص‌های موردنیاز انجام شد. شاخص‌های حکمروایی شامل مشارکت، پاسخگویی، مسئولیت‌پذیری، قانون محوری، عدالت و برابری، شفافیت، اجتماع محوری، کارایی، اثربخشی و شاخص‌های پایداری شهری بافت فرسوده نیز همچون عوامل محیطی و کالبدی،

جدول ۱. جدول شاخص‌های توصیفی (Descriptive Statistics)

نام متغیر	میانگین	انحراف معیار	تعداد	ضریب همبستگی
حکمروایی مطلوب شهری	۳/۳۲۰	۰/۴۸۶	۳۸۴	۰/۹۸۰
پایداری شهری	۳/۳۱۴	۰/۴۹۴	۳۸۴	

جدول ۲. جدول آزمون فرضیه برابری میانگین یک جامعه

شرح	جدول آزمون فرضیه برابری میانگین یک جامعه t-test					
	حد بالا	حد پایین	میانگین اختلاف	سطح احتمال	درجه آزادی	آمقدار
مشارکت	۰/۳۴۶	۰/۲۴۶	۰/۲۹۶	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۱/۶۹۶
پاسخگویی	۰/۳۸۵	۰/۲۹۰	۰/۳۳۸	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۳/۳۵۹
مسئولیت‌پذیری	۰/۳۶۸	۰/۲۷۱	۰/۳۳۹	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۲/۸۷۳
قانون محوری	۰/۳۲۳	۰/۲۱۹	۰/۲۷۱	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۰/۲۵۲
عدالت و برابری	۰/۳۹۷	۰/۳۰۵	۰/۳۵۱	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۴/۸۷۶
شفافیت	۰/۳۷۴	۰/۲۷۸	۰/۳۲۶	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۳/۳۳۷
اجتماع محوری	۰/۳۵۸	۰/۲۶۱	۰/۳۱۰	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۲/۴۹۳
کارایی و اثربخشی	۰/۳۸۹	۰/۲۹۴	۰/۳۴۱	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۴/۴۵۹
حکمروایی مطلوب شهری	۰/۳۶۹	۰/۲۷۱	۰/۳۲۰	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۲/۹۱۵
عوامل محیطی - کالبدی	۰/۳۳۱	۰/۲۲۹	۰/۲۸۰	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۰/۷۳۰
عوامل اجتماعی و فرهنگی	۰/۳۷۸	۰/۲۸۲	۰/۳۳۰	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۳/۵۱۰
عوامل اقتصادی	۰/۳۷۵	۰/۲۷۸	۰/۳۲۶	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۳/۲۵۷
پایداری شهری	۰/۳۳۱	۰/۲۶۵	۰/۳۱۴	۰/۰۰۰	۳۸۳	۱۲/۶۴۵

ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرها، سطح معناداری همبستگی هرکدام از آن‌ها با سایر متغیرها و تعداد اطلاعات را نشان می‌دهد. ضریب همبستگی بین متغیرهای که سطح معنی‌داری کمتر از ۵ درصد باشد، معنادار و در غیر این صورت رابطه وجود ندارد. با بررسی و آنالیز اطلاعات داده‌های در SPSS مشخص شد متغیرهای تحقیق با هم رابطه مستقیم در سطح ۹۹ درصد اطمینان دارند. به عبارت دیگر همه مؤلفه‌ها با هم همبستگی مثبت و بالایی دارند که در سطح ۱٪ معنی‌دار است.

پس از اطمینان از وجود همبستگی بین متغیرهای تحقیق جهت بررسی رابطه علی مطرح شده در فرضیات تحقیق، از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS استفاده شده است. در نرم‌افزار AMOS نتایج برازش مدل اصلاح شده به شرح ذیل حاصل می‌شود:

ابتدا به‌عنوان یک فرضیه اصلی بررسی می‌شود که بین شاخص‌های وضعیت حکمروایی شهری و شاخص‌های پایداری بافت ناکارآمد شهری در شهر سمنان رابطه به‌صورت مدل ساختاری وجود دارد.

نتایج به‌دست‌آمده از آزمون فرض در جدول ۱ نشان می‌دهد که با احتمال (اطمینان) ۹۵ درصد بین شاخص‌های وضعیت حکمروایی شهری و شاخص‌های بهبود پایداری شهری به میزان ۰/۹۸۰ در سطح شهر سمنان وجود دارد. بدین معنا که هر چه میزان شاخص‌های وضعیت حکمروایی شهری افزایش یابد، شاخص‌های بهبود پایداری شهری افزایش می‌یابد و برعکس.

جدول ۲ نشان می‌دهد در بین متغیرها، شاخص عدالت و برابری با میزان ۳,۳۵۱۰ بیشترین و کمترین میانگین قانون محوری با ۳,۲۷۰۹ است.

جدول ۳. نتایج برازش مدل اصلاح شده

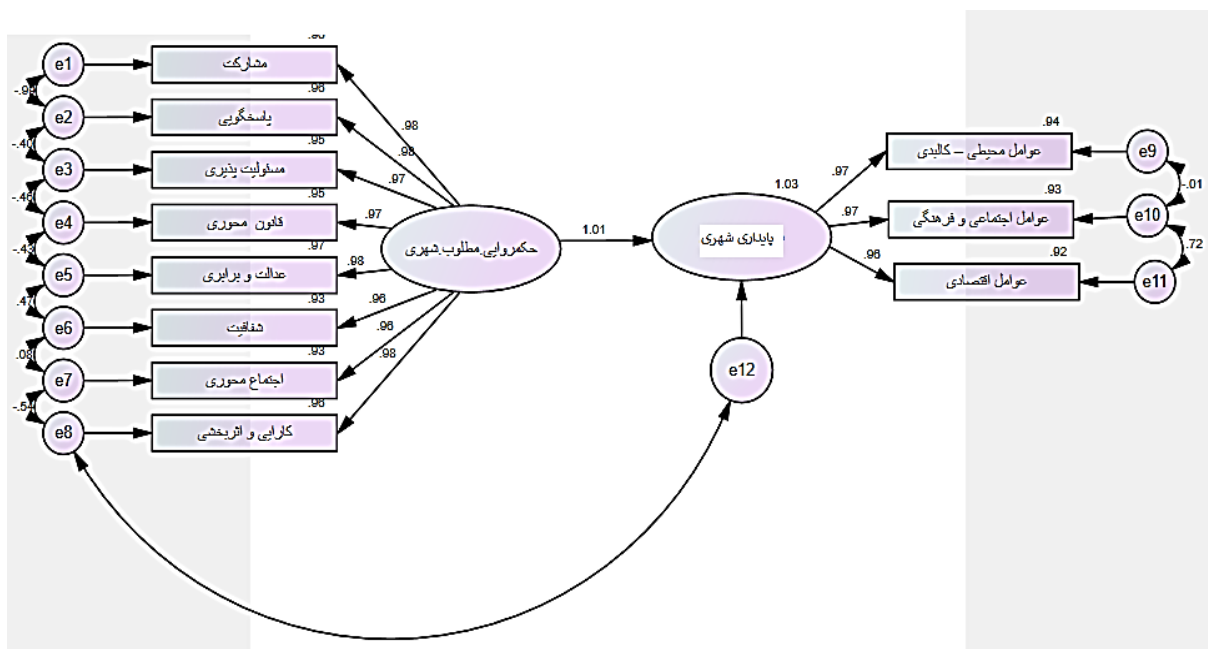
تفسیر	مقدار به‌دست‌آمده	مقدار قابل قبول	مقدار قابل قبول
قابل قبول	۰/۷۲۱	بزرگ‌تر از ۵ درصد	سطح احتمال کای - اسکوئر
وضعیت نسبتاً قابل قبول	۱/۳۶۰	مقادیر بین ۱ تا ۵	نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی
وضعیت قابل قبول	۰/۶۶۶	(عدم برازش) تا (برازش-کامل)	شاخص برازندگی
وضعیت قابل قبول	۰/۹۸۷	(عدم برازش) تا (برازش-کامل)	شاخص تعدیل شده برازندگی
وضعیت قابل قبول	۱/۰۰۰	(عدم برازش) تا (برازش-کامل)	شاخص برازندگی تطبیقی
خطای معقولی برای تقریب در جامعه	۰/۰۰۰	< ۰/۰۵	ریشه دوم میانگین مجذورات باقیمانده

فرض اینکه متغیرها با هم دارای ارتباط است، پذیرفته می‌شود. در این مدل مقدار همبستگی بین ابعاد نیز در سطح ۱٪ معنی‌دار است. بعد از اطمینان یافتن از صحت مدل اندازه‌گیری گام بعدی در تحلیل به‌دست آوردن تخمین ضرایب استاندارد (ضرایب مسیر) و عدد معناداری اثر هرکدام از ضرایب رگرسیون در مدل است.

نتایج تحلیل و مقادیر شاخص‌های برازش، نشان از برازش نسبتاً خوب و معنی‌دار بودن مدل است. این بدان معنی است که داده‌های نمونه مورد مطالعه مدل اصلاح شده را تأیید می‌کنند، آماره‌های کای اسکوئر نسبی، CFI, GFI, AGFI و RMSEA میزان انطباق ماتریس واریانس مدل فرضی را با ماتریس نمونه‌ای مقایسه می‌کنند و

جدول ۴. تأیید / عدم تأیید رابطه بین متغیرها و برآوردهای استاندارد حداکثر درست‌نمایی برای مدل نظری تحقیق

عنوان شاخص	شکل رابطه	عنوان شاخص	برآورد	خطای معیار	نسبت بحرانی	سطح معنی‌داری
حکمروایی مطلوب شهری	<---	مشارکت	۱/۰۴۹	۰/۰۱۶	۶۷/۱۹۷	***
حکمروایی مطلوب شهری	<---	پاسخگویی	۱/۰۱۲	۰/۰۱۵	۶۸/۵۵۹	***
حکمروایی مطلوب شهری	<---	مسئولیت‌پذیری	۱/۰۲۹	۰/۰۱۶	۶۲/۶۰۵	***
حکمروایی مطلوب شهری	<---	قانون محوری	۱/۰۸۵	۰/۰۱۷	۶۳/۲۰۸	***
حکمروایی مطلوب شهری	<---	عدالت و برابری	۰/۹۸۱	۰/۰۱۴	۷۱/۳۵۶	***
حکمروایی مطلوب شهری	<---	شفافیت	۰/۹۹۷	۰/۰۱۷	۵۷/۶۸۰	***
حکمروایی مطلوب شهری	<---	اجتماع محوری	۱/۰۱۲	۰/۰۲۲	۴۶/۸۱۹	***
حکمروایی مطلوب شهری	<---	کارایی و اثربخشی	۱/۰۰۰			
پایداری شهری	<---	عوامل محیطی - کالبدی	۱/۰۰۰			
پایداری شهری	<---	عوامل اجتماعی و فرهنگی	۰/۹۳۱	۰/۰۱۷	۵۳/۷۰۸	***
پایداری شهری	<---	عوامل اقتصادی	۰/۹۳۰	۰/۰۱۸	۵۰/۹۹۷	***
حکمروایی مطلوب شهری	<---	پایداری شهری	۱/۰۸۷	۰/۰۱۶	۶۹/۵۰۸	***

شکل ۴. وزن شاخص‌های استاندارد به صورت دیاگرام

جدول ۵. وزن رگرسیونی استاندارد شده بین متغیرها برای مدل نظری تحقیق

عنوان شاخص	شکل رابطه	عنوان شاخص	برآورد
حکروایی مطلوب شهری	<---	مشارکت	۰/۹۷۸
حکروایی مطلوب شهری	<---	پاسخگویی	۰/۹۸۰
حکروایی مطلوب شهری	<---	مسئولیت‌پذیری	۰/۹۷۲
حکروایی مطلوب شهری	<---	قانون محوری	۰/۹۷۳
حکروایی مطلوب شهری	<---	عدالت و برابری	۰/۹۸۳
حکروایی مطلوب شهری	<---	شفافیت	۰/۹۶۴
حکروایی مطلوب شهری	<---	اجتماع محوری	۰/۹۶۴
حکروایی مطلوب شهری	<---	کارایی و اثربخشی	۰/۹۸۱
پایداری شهری	<---	عوامل محیطی - کالبدی	۰/۹۷۱
پایداری شهری	<---	عوامل اجتماعی و فرهنگی	۰/۹۶۵
پایداری شهری	<---	عوامل اقتصادی	۰/۹۵۸
حکروایی مطلوب شهری	<---	پایداری شهری	۰/۰۱۳

محوری، عدالت و برابری، شفافیت، پاسخگویی، اجتماع محوری بیشترین تأثیر را داشته‌اند و حکروایی مطلوب شهری بر پایداری شهری بیشترین میزان تأثیر را داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پایداری شهری بهبود وضعیت بافت‌های ناکارآمد و فرسوده در جنبه‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. با توجه به اینکه از طرفی بخش قابل توجهی از بافت فرسوده شهر سمنان در شرایط ناپایداری کالبدی - محیطی و اجتماعی قرار دارد و از طرفی نیز به عنوان بافت ارزشمند از نظر هویتی و عملکردی شناخته می‌شود، بکارگیری رویکرد پایداری شهری در آن یک نیاز مبرم است. بر اساس یافته‌های تحقیق و باتوجه به آنکه تحلیل عاملی

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که اکثر شاخص‌ها در سطح ۰/۰۱ درصد (***) در سطح ۱٪ (معنی‌دار) با هم رابطه دارند که البته این نتایج توسط نتایج همبستگی نیز تأیید می‌شود. بدین معنا که برآوردهای وزن استاندارد رگرسیونی به روش حداکثر درست‌نمایی بین شاخص‌های متغیرها با احتمال ۹۹ درصد اطمینان برآورد شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود: بین شاخص‌های وضعیت حکروایی شهری و شاخص‌های پایداری شهری در شهر سمنان رابطه به‌صورت مدل ساختاری وجود دارد.

در شاخص پایداری به ترتیب عوامل محیطی - کالبدی، عوامل اقتصادی و عوامل اجتماعی و فرهنگی بیشترین تأثیر در پایداری شهری را داشته و در حکروایی مطلوب شهری به ترتیب مشارکت، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی، قانون

تاریخی شیراز، برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۶ (۲۲)، ۲۸-۱۱.

سیدالحسینی، سیدمسلم و موسوی، سیدحسین (۱۳۹۶). نقش حکمروایی خوب شهری در دستیابی به توسعه پایدار در محلات شهری- مطالعه موردی: ساربان محله بجنورد، چهارمین همایش ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط‌زیست، ۱۳۹۶، نمایه شده در سایت سیویلیکا.

حقیقی، پریسا، علی‌پوردهکی، ایرج و علی‌پوردهکی، فرشید (۱۳۹۱). بررسی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در توسعه پایدار شهر تهران- مطالعه موردی: منطقه ۱۸ شهرداری تهران. اولین همایش معماری و توسعه فضاهای شهری پایدار، مشهد مقدس، نمایه شده در سایت سیویلیکا.

خلیلی، احمد، خزائیان، امید و حسینی، فریال (۱۳۹۲). سنجش حکمروایی خوب شهری در بافت فرسوده و ارائه راهکارهای عملیاتی به منظور بهبود آن (نمونه مطالعاتی: محله پامنار تهران)، اولین همایش ملی شهرسازی و معماری در گذر زمان. قزوین. دانشگاه بین‌المللی امام خمینی.

نوبری، نازک و رحیمی، محمد (۱۳۸۹). حکمرانی خوب شهری یک ضرورت تردید ناپذیر، چاپ اول. تهران: مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.

روی ۸ معیار حکمروایی مؤثر بر پایداری بافت‌های ناکارآمد شهری سمنان انجام شد، شاخص‌های حکمروایی شهری بر بهبود پایداری شهری در شهر سمنان تأثیر دارند و عامل مشارکت و مسئولیت‌پذیری شهروندان به‌عنوان عوامل اصلی شناخته شدند؛ لذا نتایج این بخش از تحقیق با نتایج پژوهش خلیلی و دیگران (۱۳۹۲) و سیدالحسینی و موسوی در سال ۱۳۹۷ همسو است.

بنابراین، از بین عوامل مختلفی که بر تحقق‌پذیری پایداری شهری در بافت‌های ناکارآمد مؤثر هستند، یکی از عوامل اصلی تأثیرگذار بر فرایند پایداری شهری در تمامی مراحل آن ساختار نظام مدیریت شهری و رویکردهای حاکم بر آن است که نتایج این تحقیق با نشان‌دادن این مهم می‌تواند راهگشایی برای ارتقای جایگاه حکمروایی خوب شهری در پایداری شهری قلمداد شود.

منابع

اسماعیل‌زاده، حسن و صرافی، مظفر (۱۳۸۵). جایگاه حکمروایی خوب برنامه‌ریزی شهری طرح متروی تهران. فصلنامه مدرس علوم انسانی، ویژه‌نامه جغرافیا، ۱۰ (۴۸)، ۱-۲۸.

امام‌زادگان، الهام و طیبیان، منوچهر (۱۴۰۰). قرائتی بر بازآفرینی شهری پایدار در بافت‌های تاریخی با تحلیل و ارزیابی تحقق‌پذیری معیارهای آن در محلات بافت

Ablaghi, A. (2001). Historic Texture, Conservation, Restoration, Rehabilitation or Renovation. Haft Shahr Journal, First time(4), 113-124. (In Persion).

Ansell, Ch., Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. Journal of public administration research and theory, 18(4), 543-571.

Baud I, Jameson S, Peyroux E, Scott D. (2021) The urban governance configuration: A conceptual framework for understanding complexity and enhancing transitions to greater sustainability in cities. Geography Compass. 15:e12562. <https://doi.org/10.1111/gec3.12562>

Barnett, C., Parnell, S. (2016). Ideas, implementation and indicators: Epistemologies of the post-2015 urban agenda. Environment and Urbanization, 28(1), 87-98. <https://doi.org/10.1177/095624781562147>

Colantonio, A. Dixon, T. (2011). Urban Regeneration and Social Sustainability, best practice from european cities, Willey-blackwell: 1-336

Da Cruz, Nuno F. Rode, Ph, McQuarrie M. (2019). New urban governance: A review of current themes and future priorities, Journal of Urban Affairs, ۴۱:۱, ۱-۱۹, DOI:

- 10.1080/07352166.2018.1499416
Emerson, K., Nabatchi, T., Balogh, S. (2012). An integrative framework for collaborative governance. *Journal of public administration research and theory*, 22(1), 1-29.
<https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2014.06.009>
- Ewing R., Pendall R., & Chen, D. (2002). *Measuring Sprawl and Its Impact*. Washington: Smart Growth America, 1, 1-55.
- Iluțiu-Varvara, D. A., Mârza, C. M., Sas-Boca, I.M., & Ceclan, V. A. (2015). The assessment and reduction of carbon oxides emissions at electric arc furnaces—essential factors for sustainable development. *Procedia Technology*, 19, 402-409.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212017315000584>
- Joanna B, Magorzata D. (2017). Concept of 'Good Urban Governance' and Its Application in Sustainable Urban Planning, *IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering* 245 , 082017
doi:10.1088/1757-899X/245/8/082017
- Kim, S. (2016). The workings of collaborative governance: Evaluating collaborative community-building initiatives in Korea. *Urban studies*, 53(16), 3547-3565.
- Ljungkvist, K. (2014). The global city: From strategic site to global actor. In S. Curtis (Ed.), *The power of cities in international relations* (pp. 32–55). Routledge
- Morita, S. , Zaelke, D. (2007) *Rule of law, Good Governance and Sustainable Development*. Routledge, London Ec4p4EE.
- Parnell, S. (2016). Defining a Global Urban Development Agenda. *World Development*, 78, 529-540.
<https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2015.10.028>
- Pieterse, E. (2019). Urban governance and spatial transformation ambitions in Johannesburg. *Journal of Urban Affairs*, 41, 20-38.
<https://doi.org/10.1080/07352166.2017.1305807>
- Ramakrishna, N. (2008). "Local Government Finance in India: Trends and Patterns of Select Municipal Corporations," *The IUP Journal of Public Finance*, IUP Publications, vol. 0(2), pages 52-73, May.
- Rhodes, R.A.W. (1997). "Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability "Buckingham: Open University Press.
- Scott D., Davies H., & New M. (Eds.). (2019). *Mainstreaming climate change in urban development: Lessons from Cape Town*. Cape Town. UCT Press. ISBN-13: 978-1775822172
- Sutherland, C., Sim, V., & Scott, D. (2015). Contested discourses of a mixed-use megaproject: Cornubia, Durban. *Habitat International*, 45(3), 185–195.
- Taylor P. (2000) "UNCHS (Habitat) - the Global Campaign for Good Urban Governance", *Environment and Urbanization*, Vol. 12., No. 1. April. [9]
- UN-HABITAT (2006). *Urban governance index (UGI) a tool to measure progress in achieving good urban governance*. Retrieved from www.unhabitat.org.
- UN HABITAT (2007). "Inclusive and Sustainable Urban Planning: A Guide for Municipalities," vol. 4.: *Sustainable Action Planning*.
- UN HABITAT (2017). "For a better urban future"[Internet],[cited 2017 Apr], available from: <http://mirror.unhabitat.org/content.asp?typeid=19&catid=25&cid=2097>.
- Vigar, G., Cowie, P., & Healey, P. (2014).

- Success and innovation in planning—
Creating public value. RTPI research
reports 8,1–53.
- Ziervogel, G. (2019)Unpacking the Cape
Town Drought: Lessons Learned.
Report for Cities Support Programme.
African Centre for Cities: Cape Town,
South Africa, Available online:
[https://www.africancentreforcities.net/
wp-content/uploads/2019/02/Ziervogel-
2019-Lessons-from-Cape-Town-
Drought_A.pdf](https://www.africancentreforcities.net/wp-content/uploads/2019/02/Ziervogel-2019-Lessons-from-Cape-Town-Drought_A.pdf) (accessed on 7 January
۲۰۲۰).